

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Södermanlands län

Datum: 2023-02-16

Områdesnummer: NRO 04 013

Områdesnamn: Hallbosjön med Bärstakärret

Kommun: Nyköping

Area: 3 721 ha, varav 2 577 ha land och 1 144 ha sjö

Naturgeografisk region: 24, Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 65
Nyköpingsån

Agrara kulturlandskapsregioner: Centralbygden

Landskapsformer: Sprickdalslandskap

Riksvärde:

Äng	Fauna	
Naturbetesmark	Flora	
Sjö	Fauna	
Våtmarkskomplex	Topogent kalkpåverkat kärr	Flora

Värdeomdöme: Hallbosjön är en representativ slättsjö där förhållandevis stora delar av stränderna utgörs av välhävdade ängar och/eller naturbetesmarker. Art- och individrika växtsamhällen och fågelsamhällen på strandängar och i vattenmiljöerna. Ingår också i Länsstyrelsens program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden (objekt R 37/80-10) samt i Naturvårdsverkets nationella bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt 0480-61). Klass I-område (högsta naturvärde) i Länsstyrelsens naturvårdsprogram.

Bärstakärrens källkärr är en ovanlig myrtyp i regionen med en värdefull och hotad flora. Extremrikkärr.

Huvudkriterier: A, C, D

Stödskriterier: Storlek, mångformighet, kontinuitet, representativitet, raritet, funktion.

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt ängsbruk och naturvårdsinriktad betesdrift av strandängarna, naturliga vattenfluktuationer. Restaurering av

igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Området påverkas negativt av: upphört eller minskande betesutnyttjande/ängsbruk, tillförsel av näringsämnen och gifter, bebyggelseexploatering, dikningar och invallningar, ”onaturlig” vattenreglering, skogsodling, energiskogsodling, täkt, omarrondering.

Säkerställande: Bärstakärret är naturreservat sedan 1966. Hallbosjön (Lidaviken) och Bärstakärret är Natura 2000-områden. Delar av området kring Helgesta och Skåra kommer att bli naturreservat.

Områdets huvuddrag: Hallbosjön är en eutrof sjö i Nyköpingsåns sjörika vattensystem. Geologiskt sett torde sjön vara uppdämd av isälvsavlagringar som ligger strax sydost om det beskrivna området. Under 1860-talet sänktes Hallbosjön 1,5 m varvid stora åkermarker kunde brukas på de, av glacialleror och andra finsediment uppbyggda, svagt sluttande stränderna mot sjön. Högre ur-bergsklackar finner man främst vid stränderna i norr där Glasberget med sin fornborg kan nämnas.

Eutrofieringskaraktären i sjöns olika delar varierar något beroende på exempelvis vattengenomströmning via Nyköpingsåns till- och utflöden samt strändernas olika beskaffenhet. De mest eutrofa delarna finns längst i söder där breda täta vassbälten gränsar mot vattnet.

Vad gäller de limnologiska förhållandena så hyser inloppet till Hallbosjön, Skräddartorpsån, en relativt artrik fauna med en del sällsynta arter. Slående är artrikedomen av sötvattensnäckor.

Skivlinssnäckan (*Hippeutis complanatus*) som är känslig för föroreningar betecknas som tämligen ovanlig. Flat skivsnäcka (*Anisus vortex*) antas ha gått tillbaka i Sverige på senare tid. Larven till den lilla trögsländan (*Sisyra fuscata*) indikerar förekomst av eutrofieringskänsliga svampdjurskolonier (*Spongilla lacustris*). Trögsländans larver lever uteslutande på att äta dessa svampdjur.

Utloppet från Hallbosjön vid Vrena ström hyser en mycket individrik bottenfauna. Lokalen kan karakteriseras som ett typiskt sjöutlopp och faunan påverkas av den höga näringsstatusen i Hallbosjön. Den helt dominerande funktionella gruppen här är filterare. Föroreningskänsliga svampdjurskolonier av *Spongilla lacustris* förekommer rikligt på stenarna inom strömvattensträckan. Riklig förekomst av nattsländelarven *Cheumatopsyche lepida* talar även för en förhållandevis god vattenkvalitet i området.

De lägsta delarna av de landvinningar som gjordes genom sjösänkningen på 1860-talet har inte kunnat utnyttjas som åker. Dessa områden som översvämmas – under vårfloden, har i stället utnyttjats som ängs- och betesmarker, där betet ger upphov till att det delvis utbildas en s.k. blå bård innanför den täta bladvassen. Här finns mer än 115 hektar ängar och naturbetesmarker med naturtyper som sötvattenstrandäng, öppen hagmark, blandlövhage och ekhage (objektnummer 80-60, 61, 61A, och 62 i länsstyrelsens ängs- och hagmarksinventering). Växtsamhällena i ängarna och betesmarkerna domineras av högstarrängar och gräs-/lågstarrängar, med inslag av artrik gräs-/lågstarräng. Bland de arter som gynnas av hävden förekommer bland annat revfibbla, darrgräs, loppstarr,

krypvide, strandviol, kärrvial, myskgräs, majviva, tätört, vildlin och ängsruta.

Dessa grunda vatten med rik och varierad produktion av smådjur, de välbetade strandängarna med ruggar av fröproducerande växter bidrar till att hägrar, simänder och vadare m.fl. fåglar söker sig hit för födosök.

Hallbosjön är känd som en av Sörmlands förnämsta fågelsjöar. Bland intressanta häckande fågelarter vid sjön kan nämnas rördrom, brun kärrhök, fiskgjuse, rödbena, storspov och gulärta. De två sistnämnda arterna är till stor del beroende av strandängar som hålls öppna genom bete. Många av sjöns vassruggar har stor betydelse under flyttningstid som rast- och övernattningsplatser för svalor, ärlor och starar m.fl. fågelarter.

Ur ornitologisk synpunkt är det den avsnörda Lidaviken i sydost som är mest känd. I denna vik, oftast kallad Skåraviken, och dess omgivningar har under årens lopp påträffats en mängd ovanliga fågelarter. Här kan nämnas kornknarr, brushane, vaktel, mindre sumphöna, svarttärna, dvärgmå, jorduggla och flodsångare.

För många av de fågelarter som häckar vid sjön liksom för många rastande arter är det väsentligt att strandängarna kan hållas i god hävd. Länsstyrelsen har genom insatser (röjningar och stängsling) i form av beredskapsmedel och senare genom NOLA- och Landskapsvårdsersättning försökt stimulera markägare och brukare till fortsatt eller återupptaget ängsbruk och betesdrift.

Bärstakärret är ett öppet kalkpåverkat kärr som omges av fuktig lövskog, bitvis alsumpskog med välbildade träsocklar. Fältskiktet domineras till stora delar av älgört, videört och vattenklöver. Det finns även strandklo, åkerfräken, kabbleka och äkta ögontröst. Delar av strandskogen har kraftiga träsocklar och i stort sett avsaknad av vegetation mellan socklarna. På socklarna finns ormbär, äkta ögontröst, grenrör, gul svärdsilja samt palmmossa, källgräsmossa filtrundmossa och spjutmossa. Extremrikkärret är mycket välutvecklat och vissa delar slås. Det har sin tillrinning från källor med kalkhaltigt vatten. Här finns även nålstarr, hirsstarr, Jungfru Marie nycklar, samtliga tre arter silesår, tätört, vitpyrola, ängsvädd, smalfräken, tagelsäv och majviva. I bottenskiktet finns bl.a. källklomossa, fransvitmossa och kalkkällmossa.

Anmärkning: Bärstakärret ligger i ett 28 ha stort limnogen strandkomplex. VMI id 09H3A02.

Referenser:

- Cairan, S och Nord, J. 1978: Naturinventering Hallbosjön - vegetation, fågelliv. Länsstyrelsen i Södermanlands län informerar 1978 nr 7, stencil.
- Ljungberg, B och Rudstam, L. 1980: Södermanlands län sjöar ur ornitologisk synpunkt. Länsstyrelsen i Södermanlands län informerar 1980 nr 7, stencil.
- Rosenberg, E. 1952: Försommardagar vid Hallbosjön - sid 272-282 i boken "Natur i Söderman- land" av Caj Curry-Lindahl m.fl.
- Rydberg, H., Vik, P. 1992: *Ängs- och hagmarker i Södermanlands län*. Länsstyrelsen i Södermanlands län 1992. Nyköping.
- Länsstyrelsen i Södermanlands län 1991: *Program för bevarande av natur- och*

kulturmiljövärden i odlingslandskapet. Nyköping.

Naturvårdsverket 1996: *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet.*
Stockholm. VMI, Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Myrskyddsplan för Sverige.

Stefan Lundberg, Naturhistoriska riksmuseet, *Rapport från*

bottenfaunaundersökning i några vattendrag kring Hallbosjön november 1999.